

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶ

Մարզկենտրոնը՝
ք. Գավառ

Տարածաշրջանները

- Գավառ
- Սևան
- Մարտունի
- Վարդենիս
- Ճամբարակ

Քաղաքները՝

- Գավառ
- Ճամբարակ
- Մարտունի
- Սևան
- Վարդենիս

Տարածքը	5 349 քառ. կմ
Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը, %	18.0
Համայնքներ, 2020 թ. տարեկգրի դրությամբ	57
Քաղաքներ	5
Գյուղեր	93
Բնակչության թվաքանակը 2020թ. տարեկգրի դրությամբ	227.7 հազ. մարդ
այդ թվում՝	
քաղաքային	66.6 հազ. մարդ
գյուղական	161.1 հազ. մարդ
Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019 թ.,%	7.7
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը 2019թ.,%	29.2
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	345 586.7 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	81 545.1 հա

Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով Սևանա լիճը:

Մարզը հյուսիսից սահմանակից է Լոռու և Տավուշի մարզերին, արևելքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Ադրբեջանին, հարավից՝ Վայոց ձորի մարզին, հարավ-արևմուտքից՝ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ Կոտայքի մարզին:

Մարզի ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս-արև-մուտքից հարավ-արևելք կազմում է 115 կմ, արևմուտքից արևելք՝ 85 կմ, ամենախոր իջվածքը Գետիկ գետի կիրճն է (Ձորավանք գյուղ, 1 325 մ), ամենաբարձր կետը՝ Աժդահակ լեռան գագաթը (3 598 մ):

Բարձր լեռներն են Սպիտակասարը (3 555 մ), Վարդենիսը (3 522 մ), Գեղասարը (3 446 մ): Ամենաերկար գետերն են Արզիճին (51 կմ), Գավառագետը (47 կմ) և Մասրիկը (45 կմ):

Ամենամեծ լիճը Սևանա լիճն է (1 279.18 կմ², բարձրությունը ծովի մակերևույթից՝ 1 900.57 մ), համեմատաբար փոքր լճերից են Աժդահակի և Արմաղանի խառնարանային լճերը՝ մինչև 50 մ տրամագծով և 15 մ խորությամբ:

Գեղարքունիքի մարզում է գտնվում Սևանա լիճը, որը ոչ միայն մարզի, այլ նաև հանրապետության համար ունի առանձնահատուկ կարևորություն: Այն Հարավային Կովկասի քաղցրահամ ջրերի ամենամեծ ավազանն է: Լիճն էական ազդեցություն ունի ողջ մարզի ոչ միայն բնապահպանական հավասարա-կշռության, այլ նաև տնտեսության վրա:

Մարզի տարածքում է գտնվում «Սևան» ազգային պարկը (կազմավորվել է 1978թ.): Այն զբաղեցնում է Սևանի միջլեռնային գոգավորության հատակը կազմող Սևանա լճի և դրա հատակից ազատված տա-րածքները: Մակերեսը կազմում է 150.1 հազ.հա, որից 24.9 հազ.հա՝ առափնյա ցամաքային տարածքներ են: Լիճը շրջափակված է Արեգունու, Գեղամա, Վարդենիսի, Փամբակի և Սևանի լեռնաշղթաների լանջերով: Այստեղ պահպանվել են բույսերի 1 600 և կենդանիների 330 տարատեսակներ:

Մարզում են գտնվում բազմաթիվ հանքավայրեր, որոնցից են ոսկու, դոլոմիտի, բազալտի, ավազի, հրա-բխային տուֆի հանքավայրերը: Շահագործվող հանքավայրերից մի մասին բաժին է ընկնում երկրում արդյունահանվող հանքաքարի զգալի մասը:

Մարզի տարածքով անցնում է Երևան - Սևան -Դիլիջան հանրապետական նշանակության մայրուղին: Գործում է Սելիմի լեռնանցքով անցնող «Հարավ-Հյուսիս» մայրուղին:

2019թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատ-վածների տեսակարար կշիռները Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան հատվածների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

➤ արդյունաբերություն՝	3.3 %,
➤ գյուղատնտեսություն՝	13.2%,
➤ շինարարություն՝	5.0%,
➤ մանրածախ առևտուր՝	1.8%,
➤ ծառայություններ՝	0.8%:

Մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղը գյուղատնտեսությունն է, հատկապես հացահատիկի, կար-տոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը հանքագործական արդյունաբերությունն է: Կարևոր նշանակություն ունի նաև մշակող արդյունա-բերությունը, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդամթերքի արտադրությունը:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրակա-նացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Մարզկենտրոն Գավառը (2020թ. տարեսկզբին՝ 18.1 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 92 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքը նախկինում հանրապետու-թյան արդյունաբերական կենտրոններից էր, սակայն մի շարք խոշոր գործարանների աշխատանքների դադարեցման պատճառով արդյունաբերական արտադրանքի թողարկումն էապես կրճատվել է:

Այժմ տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը գյուղատնտեսությունն է:

Սևան քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 19.0 հազ. բնակիչ, Երևանից 66 կմ հեռավորությամբ) գտնվում է

Սևանա լճի հյուսիս-արևմտյան ափին: Տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը զբոսաշրջությունն է:

Մարտունի քաղաքը (2020թ. տարեսկզբին՝ 11.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Սևանա լճի հարավ-արևմտյան ափին (Երևանից 130 կմ հեռավորության վրա): Տնտեսության գլխավոր ճյուղն արդյունաբերությունն է, թեև վերջին տարիներին արձանագրվել է թողարկ-վող արտադրանքի ծավալների զգալի կրճատում:

Վարդենիս քաղաքի (2020թ. տարեսկզբին՝ 12.4 հազ. բնակիչ, Երևանից 168 կմ հեռավորության վրա) առաջատար ճյուղն արդյունաբերությունն է: Ընդլայն-ման մեծ հեռանկարներ կան հատկապես հանքավայրերի շահագործման և գյուղատնտեսական մթերքի վերամշակման ուղղություններում:

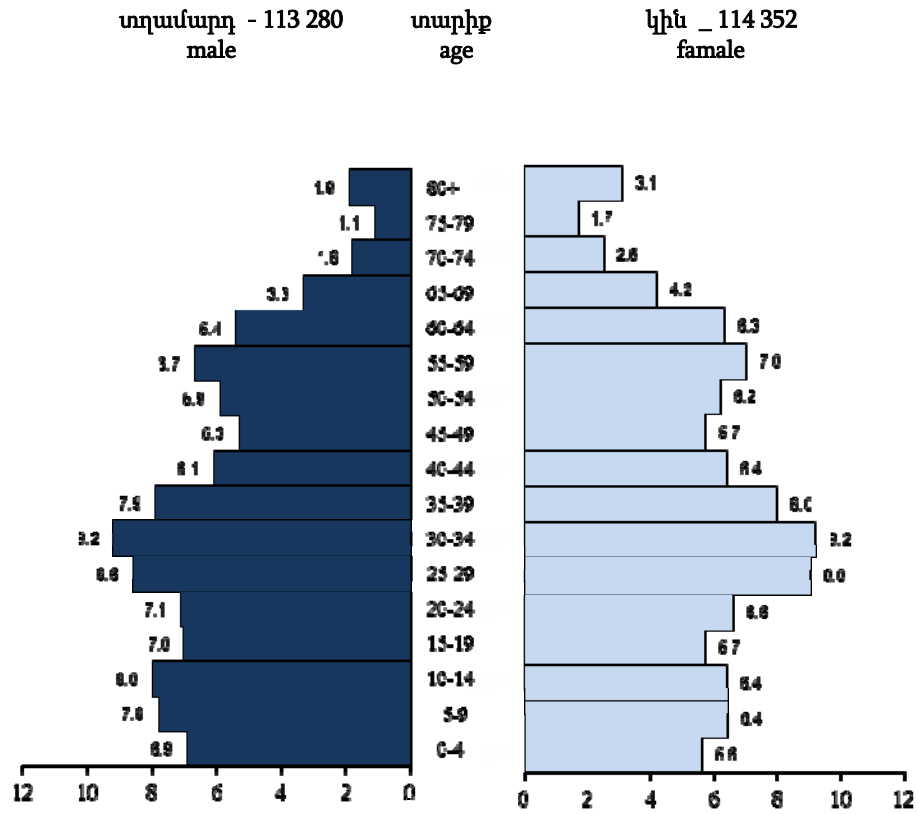
Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը:

Ճամբարակ քաղաքի (2020թ. տարեսկզբին՝ 5.6 հազ. բնակիչ) տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը գյուղատնտեսությունն է (Երևանից 119 կմ հեռավորության վրա): Արդյունաբերությունը համեմատաբար թույլ է զարգացած:

Կրասնոսելսկի տարածաշրջանում է գտնվում մարզի բնական անտառների ավելի քան 90%-ը: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը:

ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ,
2020թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

%

ՄԱՆՐԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, բնդամներ	551	532	499	518	757
այդ թվում՝					
խանութներ	333	339	319	351	611
կրպակներ	121	98	94	87	64
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	1	1	-	-
սպառողական ապրանքների շուկաներ	2	2	2	2	2
առևտրի այլ օբյեկտներ	93	92	83	78	80

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2015	2016	2017	2018	2019
Պետական նախադպրոցական	42	42	39	47	49
Պետական հանրակրթական	126	126	126	126	125
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	15	15	16	19	19
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	3	4	4	4	4
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	7	7	7	7	7
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ²
Գավառ	18 082
Սևան	5 570
Մարտունի	11 443
Վարդենիս	19 010
Ճամբարակ	12 443

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

² Հայաստանի Հանրապետության քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է Հայաստանի Հանրապետության 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

ԳՑՈՒՂԵՐ

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹
Գավառի տարածաշրջան		
1	Բերդկունք	294
2	Գանձակ	4 330
3	Գեղարքունիք	1 854
4	Լանջաղբյուր	2 630
5	Լճափ	1 163
6	Ծաղկաշեն	539
7	Ծովագարդ	2 204
8	Կարմիրգյուղ	6 096
9	Հայրավանք	794
10	Նորատուս	6 140
11	Սարուխան	8 285
Կրասնուելյկի տարածաշրջան		
1	Աղբերք	261
2	Այգուտ	824
3	Ճապկուտ	-
4	Անտառամեջ	162
5	Արտանիշ	612
6	Արծվաշեն	-
7	Գետիկ	426
8	Դայրաբակ	552
9	Դրախտիկ	966
10	Թթուջուր	1 011
11	Ծափաթաղ ²	298
12	Կայավան	107
13	Բարեպատ	48
14	Զորավանք	152
15	Մարտունի	547
16	Շողակաթ (Շորժա)	567
17	Զիլ	662
18	Վահան	1 037
Մարտունու տարածաշրջան		
1	Աստղաձոր	4 571
2	Արծվանիստ	3 193
3	Գեղհովիտ	6 169
4	Նշխարք	-
5	Լեռնակերտ	289
6	Երանոս	5 376
7	Զոլաքար	6 868
8	Լիճք	5 359
9	Ծակքար	2 839
10	Ծովասար	2 967
11	Ծովինար	4 597

¹ ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 955 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են Արդարադատության նախարարության Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման և Ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա: Ընդ որում, վերջինս վերագնահատված է ՏՏԿԱՀ արդյունքներով ստացված միգրացիայի տվյալներով (շեղումը՝ 01.01.2019թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +11.6%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև տվյալ տեղեկատվության գրանցման, փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

² Նախկինում եղել է Վարդենիսի տարածաշրջանում:

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2019 թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ¹
12	Զորագյուղ	4 777
13	Մաղինա	1 125
14	Ներքին Գետաշեն	8 989
15	Վաղաշեն	4 161
16	Վարդաձոր	2 830
17	Վարդենիկ	8 482
18	Վերին Գետաշեն	4 547
Մևանի տարածաշրջան		
1	Գագարին	1 747
2	Գեղամավան	1 815
3	Դրմաշեն	2 796
4	Զովաբեր	1 459
5	Լճաշեն	4 834
6	Ծաղկունք	1 033
7	Ծովագյուղ	4 405
8	Նորաշեն	440
9	Չկայովկա	522
10	Սեմյոնովկա	241
11	Վարսեր	2 032
Վարդենիսի տարածաշրջան		
1	Ագատ	90
2	Ախարաձոր	328
3	Ակունք	3 708
4	Այրք	296
5	Ավագան	206
6	Արեգունի	330
7	Արփունք	479
8	Գեղամաբակ	128
9	Գեղամասար	1 052
10	Գեղաքար	146
11	Դարանակ	172
12	Զառիվեր	-
13	Լճավան	560
14	Լուսակունք	1 457
15	Խաչաղբյուր	1 231
16	Ծովակ	2 523
17	Կախակն	394
18	Կարճաղբյուր	2 292
19	Կույթ	170
20	Կուտական	234
21	Սաքենիս	420
22	Մեծ Մասրիկ	2 593
23	Ներքին Շորժա	41
24	Նորաբակ	260
25	Նորակերտ	832
26	Շատգրեք	445
27	Շատվան	403
28	Ջաղացաձոր	118
29	Սոթք	991
30	Վաննան	371
31	Վերին Շորժա	93
32	Տորֆավան	471
33	Տրետուք	213
34	Փամբակ	349
35	Փոքր Մասրիկ	656

**ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2019թ.**

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 021	4 990
Ծնվածներ, մարդ	116	50	65
Մահացածներ, մարդ	77	37	40
Ամուսնություններ	48	X	X
Ամուսնալուծություններ	5	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	32.7	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	181	86	88
հանրակրթական	1 293	599	689
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	132	80	50
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	22	3	20
միջին մասնագիտական	57	28	26
բարձրագույն մասնագիտական	41	21	24
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	33 083
Մարզիկներ, մարդ	69	2	66
Զբաղվածներ, մարդ	3 356	1 156	1 536
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	-	-	-
ուսուցիչներ	122	104	19
բժիշկներ	16
միջին բուժանձնակազմ	36
Գործազուրկներ, մարդ	352	93	199
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 373	807	561
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	479	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	10 178
թատրոն	505
համերգ	-	-	-
թանգարան	224
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	47	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	22	X	X
միջին ծանրության	17	X	X
ծանր	8	X	X
առանձնապես ծանր	0.2	X	X

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են: